

KÖZÉRDÉK

POLITIKAI, TÁRSADALMI ES KÖZGAZDASÁGI LAP.

Megjelenik hetenkint kétszer: csütörtökön és vasárnap reggel.

Előfizetés	egész évre	12 korona.	Hirdetéseket és előfizetéseket elfogad FÖLDES EDE könyvkereskedő, a kinnél a lap kiadóhivatala van. Hirdetés ára ☐ centiméterenként 6 fill. Többszöri hirdetés árkedezményben részesül. Nyiltér sora 40 fillér.	Budapesti hirdetések kizárólagos felvétele milliméter-árszabás szerinti a Leopold Gyula Világi Lapok Központi Hirdetési Osztályában Budapest, VII., Erzsébet-körút 41. sz.
	fél évre	6 "		
	negyed évre	3 "		
	Egyes szám ára	12 fillér.		

Pártbomlás.

(Ü. L.) A polgári perrendtartásról már többször írtam e lapban és így felesleges megint erről írnom. A parlament most tárgyalja s ezzel kész lesz a nagy mű. A nemzeti munkapárt az érdem, hogy ez a kor-szakos jelentőségű törvényjavaslat végre törvényvé válik. Az ellenzékiek sem elleneséi a javaslatnak, csak szeretnék, ha nemzeti munkapárti bomlás-fele processzus indulhatna meg. És e reményüket arra alapítják, hátha leszavazzák az igazságügyminisztert.

Ezen egyik reményük megdőlt ugyan a munkapárti határozat után, hogy pártkérdéssé nem teszik a javaslatot, tetszés szerint ki-ki szóljon hozzá a javaslathoz s a szerint szavazzon. De ha így kevesbedett is a remény a párt bomlásáról regelni, szalmaszájként kapaszkodnak azon terjesztett hirbe, hogy Székely és Tisza közt ellentét van a szavazati jog kérdésében s mindkettő mögött nagy tábor áll. Ergo, ebből pártbomlás lesz, mondják naivul az ellenzéken.

Téves a kréta számítása! . . . A nemzeti munkapártnak a nemzet azért adott többséget, hogy megszilárdítsa és megerősítse a hatványhatos közjogi alapot, azok után a khaosztikus állapotok után, melyekbe ez az alap és az ország kormányzása került. A másik nagy hivatása pedig, hogy helyreállítsa, fenntartsa és biztosítsa az ország normális kormányzását. Evvel a két nagy

széllal szemben minden egyéb kérdésnek csak másodrangú szerep jut. A kormánynak feladata úgy vezetni a pártot és a parlamentet, hogy ezt a feladatot teljesíthesse.

Semmi sem volna végzetesebb, mint kisebb-nagyobb részletkérdésekkel, mások erkölcseinek még feleslegesebb ériutésével ezeket a nagy célokat háttérbe szorítani. Ezért nyilatkozott meg a miniszterelnök állásfoglalásában a bölcsesség és erő: a kormányfő és a pártvezér céltudatos, meg nem ingatható ereje, a midőn a pártterkekezleten a többiek közt ezt mondta:

„Igaz, hogy a kormány bizonyos érdekkörök lecsendesítése érdekében igyekezett olyan szöveget megállapítani, amely, nézete szerint, minden érdeket hivatva van a legjobban kielégíteni s természetes, hogy a kormány a maga részéről ezt az álláspontját fenn is tartja, de senkitől a világon nem fogja rossz néven venni, ha e kérdésben a kormányt le is szavazza, mert sokkal fontosabb érdeknek tartom azt, hogy jó lelekkel szavazzon mindenki a törvény fölött, mint hogyha egy részletkérdésben a pártfegyelem alkalmaztatnék, amely nyügkét nehezédnek talán egyes parttagokra, s amit ilyen alkotásnál kikerülni első kötelességemnek ismerem. A fő, hogy egy jó törvényt alkossunk.

Ez a helyes álláspont! . . . A perrendtartást a kormány nem szorítja pártkérdés közé. Tehát pártbomlásra nincs kilátás, amint

az ellenzék reméllé. A minthogy egy ily törvényjavaslat tárgyalásánál, nincs is értelme a pártállásoknak. A fő, mint a miniszterelnök mondta: jó törvényt alkotni.

De ha már így le van szerelve a pártbomlási historia, tellepott az más alakban, az igazságügyi miniszter személyével. Variálják a nagy fantáziával bíró ellenzékii lapok, hogy Székely és Tisza közt ellentét van a választójogi kérdésben, lévén Székely radikális, az egyenlő, titkos választójog híve, a Tisza korlátolt választójogával szemben. Ezen surlódás előjátéka volt azon parthatározat, hogy a perrendtartás nem tétetik pártkérdéssé, Székelyt akarják leszavaztatni, s visszavonulásra késztetni.

Egy kitalált mese! . . . Hiszen akkor maguk alatt vágják le a fát, mert a Justh-Kossuth-párt is kimondá, hogy pártkérdést nem csinál a javaslatból. Vajjon ez csak a többségi pártban nem mondható ki utánagondolat nélkül! Az egy néppárt nem tett határozott nyilatkozatot, régi taktikájához híven: a körülményekkel alkuszik meg. Az a parthatározat tehát nem irányult Székely ellen, a kormány kitart Székely álláspontja mellett, de ha leszavaznák, azt bizalmatlansági nyilatkozatnak nem minősíti. Eleg érthetően tudtul adá ezt a miniszterelnök a fenti kijelentésében. Az meg éppen naiv következtetés, hogy választójogi eltérési surlódás van! Hiszen ezen kérdés még ki nem alakult, pro és kontra majd még ezután fog

TÁRCZA.

Ki volt az első magyar fizikus?

Írta: Dr. Szilády Zoltán.

Ha az ókori és középkori filozófu-oknak elméleti törekvéseit nem tekintjük, akkor a fizika történetét a XVII századtól számíthatjuk. Ekkor indult meg a kísérletezés, a gyakorlati természettudományok legfőbb segédeszköze. Ekkor kezdték a természet-tudományokat az iskolákban is kísérletezve tanítani. És ekkor kezdtek elterjedni a fizikai kísérletezés legegyszerűbb eszközei: az iránytű, a mágnes, a nagyító készülékek, távcsövek, légszivattyu, stb. Az új és meglepő kísérleteket a közönség nemcsak érdeklődéssel és bmulattal fogadta, hanem féltellemmel és idegenkedéssel is. A csodálatos új jelenségek valódi okait a laikus néző nem értette meg és ez őt arra a feltevesre vezette, hogy a kísérletező őrdögi mesterseget űz, az őrdöggel szövetkezett, a ki nyilván azért segíti őt emberfölötti cselekedeteiben, mert ő eladta a lelkét az őrdögnek.

Ebből a gondolatkörből fakadt a németek Faust-mondája, a mely változataiban nálunk is meghonosodott.

A magyar Faust, a mi legregibbnek tartott fizikusunk, Hatvani István, a debreczeni főiskola őrdögös hírű professzora. Köztudomás szerint az orvosi tudományok megismerés végett járt külföldön, de ezek mellett megismerkedhetett az akkori fizikusokkal is,

mert itthon, mikor hazatért, a geometria és a filozofia tanárava választották. Szerencsés orvosi működésével és fizikai kísérleteivel csakhamar nagy hírnövre tett szert és a nép ajkán legendás alakká növekedett.

De az elsősegét nem regiben elvittatták. Elleud József a sárospataki kollégium tanára iskolájának régi fizikai eszközei és a leltár alapján kiderítette, hogy ott már 1709-ben, tehát negyven évvel Hatvani előtt tanítottak a kísérletező fizikát. A patakiak fizikus professzora abban az időben Simándi István volt, a ki külföldi utazásában ismerkedett meg az experimentálással. Meg szerezte és magával hozta az addig ismeretes fizikai műszereket és hazatérve mint sárospataki tanár meg is kezdette működését. Nagy kár, hogy csak egy évig taníthatott. Eredeti műszereit ma is őrizi a kollégium gyűjteménye.

A pataki iskolával szemben csak egyetlen intézetünk versenyezhet az elsősegért: az erdélyi fejedelmek egykori főiskolája, a Bethlen-kollégium. Az itt működött fizikus professzorokat sem Pethő Gyula a Beöthy-féle képes irodalom-történetben, sem Hankó a Régi magyar tudósok és föltalálók című könyvecskéjében nem említi. Hankó kis munkája, — mint maga írja, — „atárgyat nem meríti ki.“ Szerinte „Simándi volt az első a hazában, ki a fizikát kísérleti alapon tanította.“ A Bethlen-kollégium fizikusai közül csak Párizs Papait említi nem nagy dicsérettel. Pedig ez az iskola egyebekben sem, de a fizika tanításában épen nem maradt többi iskoláink mögött.

Ezerhatszáz huszonkettőben, mikor a nagy fejedelem a gyulafehérvári, később enyedi kollégiumot szervezte, még nem akadt méltó tudományos férfiú az országban, akit oda hivhatott volna. Németországból kellett a tudományos erőket kölcsönkérni. A fejedelem a legjavát kereste. Meg is fizette őket drága pénzen. Ezer impériális taller volt az évi fizetésük, a mi a mai érték szerint megerhet huszezer koronát.

Szerencsére nem sok ember kellett, mert abban az időben az encyclopaedia divatja járt. Igazi tudós csak az volt, aki az összes tudományokat megtanulta, de még tanítani is tudta szóval és írásban. Az akkori tudásnak mindent átölölő sokoldalúsága merő ellentete volt a mai kor aprózó, szűklátókörű szakszerűségének.

Például Hooke Róbert, az akkori kitűnő fizikus, aki a nehézkes elméletében megelőzte Newtont, egyuttal London legkiválóbb építőze volt, ő találta föl a zsebórák szabályozó rugóját, ő látta és rajzolta le először híres Micrographiájában a növény sejteit, tanított geometriát, irt csillagászatot és verseket, volt orvos és matematikus.

Hozzá hasonló sokoldalú, mindentudó férfiú lehetett Alstedius János, a gyulafehérvári kollégium első, németországi származású tanára. Munkái leginkább teológiai és bölcselekedő irányú vitairatok, de az akkori szokás szerint Encyclopaediát is irt. A kollégiumban 1622-től 1638-ig működött, leginkább teológiát és filozófiát adott elő, az utóbbiban valószínűleg a fizikát is érintette.

megvitattani, hogyan lehessen már ily korán beszélni ellentétéről. Jobb lesz beletörődni a volt koalíciónak abba: hogy pártbontásra nem lehet kilátása. Hagyjon fel az oly híresztelésekkel, a mi bekövetkezni nem fog. Az ok napjaik vegleg lealkonyodtak a bukásukkor, nincs többé föltamadás.

Szemle.

A képviselőház 21-én általánosságban elfogadta az új perrendtartást. Székely Ferencz igazságügyminiszter tartalmas beszédben foglalkozott a felszólalásokkal. Végül Plósz Sándor, a javaslat előadója reflektált a vita során elhangzott beszédekre.

Masnap kezdődött a perrendtartás részletes tárgyalása, melyben többen vettek részt. Berzeviczy hazelnök jelentette, hogy az állami számvevőszék elnöki tisztségének betöltésére a nov. 29-diki ülésben fog előterjesztést tenni. Hegedűs Loránt a pénzügyi bizottság előadója bemutatta a bizottság jelentését az indennitásról. A képviselőház ezt az osztályok mellőzéseivel tárgyalja.

Vegyes hírek.

— **Átbelyezés.** Az igazságügyminiszter dr. Esáák Gyula egyi fővárosi joggyakornokot a gyulafehérvári törvényszékhez, — a pénzügyminiszter Peter László nagyenyedi p. ú. számvakornokot a székelyfehérvári p. ú. számvevőszékhez helyezte át.

— **Időjárás.** Folyó hó 20-án hó esapadékok után, mely a magasabb helyeken hó alakjában jelentkezett, beállt a télies időjárás, a mennyiben a hőmérsék a fagypontra süllyedt. 23-ra virradóra hó borított mindent.

— **A Prot. Nőegylet** folyó hó 20-án esti 5 órakor tartotta a feli szezon első, szépen sikerült összejövetelét. Közének után dr. Szilády Zoltán egyetemi magántanár nagyon érdekesen fejtegette a biblia és ter-

mészettudományok viszonyát. Dr. Farnos Árpádne urnő hatásos énekével, mint mindig, úgy most is elragadta hallgatóságát. Kossa Aladár VIII. gimn. oszt. tanuló szépen szavalta „Az ősz Salamon” cz. költeményt. A gimnáziumi zenekar pedig bravurosán játszott Weinrich Frigyes zene-tanár vezetése alatt.

— **Tisza István gróf balesete.** A múlt szombaton Tisza István gróf vadászaton volt Felső-Zsukkon. Lová egy arok átugrása közben elbukott és Tisza a térdén megsbesült. Szerencsére a sérülés kisebb és pár nap alatt begyógyul.

— **Az ipartanács tagjai.** A vármegyénk területén működő ipartanácsba a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara az 1911. évre Winkler Janost és Baliut Jánost rendes, Tángel József és Jakab Károlyt póttaggá választotta.

— **Megyebizottsági tagválasztás Gyulafehérvárt.** A megyebizottsági tagok választása, ellentétben a három évvel ezelőtti választással, teljes eszében tartott meg és a megegyezés szerinti névsor teljes mértékben érvényre jutott. 6 évre megválasztottak: Novák Ferencz, dr. Gal Béla, dr. Körödy Péter, Pál Antal, dr. Nathan Bernát, dr. Roska Miklós, Imets P. Jákó, Aved Jakó, Rozor Publius, Miku Simon, Elekes Viktor, dr. Fischer Tivadár; három évre: dr. Csabry Bonifác, dr. Hartenbaum Simon és Fábán Gyula.

— **Művészi hangverseny.** Deczember 8-án kiváló hangversenyben lesz része városunk közönségének. Márkus Lily ismert nevű énekművész, Márkus József, a volt budapesti főpolgármester leánya, kinek a fővárosi hangversenyeken rendkívül nagy sikerei voltak, deczember 8-án városunkba érkezik és azon estén közreműködik a mi énekművésznökkel: Incedy-Joksmán Ödön dr. vármegyei főjegyzővel, részben a szegény tanulókat segélyező kör és a prot. nőegyesület javára rendezendő hangversenyén. Erre a művészi eseményre már most felhívjuk olvasóink figyelmét.

tulajdonképen milyen lehetett, arra nem nehez feleletet adni. Szükséges kelleke volt az minden experimentatornak. Ezért írja Hatvanról is Arany ezeket a sorokat:

Hallgatva várnak
Jöttére a tudós tanárnak,
Ki a fekete könyvben olvas,

A mágus-könyv a kísérletekhez való utmutató volt, többnyire rajzokkal. Nagyobb könyvtaraink régiségei közt most is akad effle. A rajzokban sok helyen szerepel az ördög alakja például az optikai tümemények illusztrálásában. Ezek az alakok talán nem is véletlenül kerültek oda, hanem szándékosan azzal a célzattal, hogy a hivatlan kíváncsiakban a misztikus tiszteletet fokozzák. És hogy a sok fáradsággal másolt könyvet valaki el ne lophassa, azért egyszerűen lánczra kötötték. Nalunk talán szokatlanság ezert föltűnő volt a könyvnek lánczra őrzése, mert maga a könyv is eléggé ritka jószág lehetett akkoriban. De a külföldön ez nem volt új dolog. A szerzetesek könyvtaraiiban is lánczra tartották a könyveket.

A lánczos könyvön és a hagyományos mágus-híren kívül a tárgyi valószínűség is a mellett szól, hogy az a fizikus, akit Bethlen Gábor a legelsőkorából választott, aki Németországban akkoriban már hírt szerzett, az csak az aristotelesi nyűgöktől szabaduló tapasztalati alapot kereső, egyszóval kísérletező fizika híve lehetett.

Mivel pedig Bisterfeld működése Gyulafehérváron 1629-ben kezdődött, ezzel ő Simándit nyolczvan, Hatvanit pedig százhusz esztendővel előzte meg.

(Folytatás következik.)

— **Központi választmány.** A maros-ujvári országgyűlési képviselő választás napjának meghatározása, az ezzel kapcsolatos a központi választmány hatáskörébe tartozó intézkedések megtétele végett a választmány f. hó 25-én délelőt 10 órakor ülést tart.

— **Tolsztoj meghalt.** Astopovóban november hó 21-én Tolsztoj Nikolajevics Leó gróf meghalt. Ejjfelután kezdődött az agónia. Tolsztoj heves szivgőresőt kapott, elvesztette az eszmeletet, s hiába fáradozott körülötte hat orvos, öntudata már nem tért vissza. Öt óra után bebecsátottak hozzá feleséget, de a haldokló nem ismerte meg. Ő volt az a lángelme, aki Zolával és Ibsennel együtt megadta a tizenkilencedik század utolsó harmadának gondolkozásbeli karakterét. Utolsó kívánsága az volt, hogy virágdisz és egyházi szertartás nélkül temessék el. Holttestet Jaszna-Poljanába vitték.

— **Jótekonyczélú műsoros tánczesztélyt** rendez decz. 3-án, szombaton a szegény tanulókat segélyező kör. Oly sok szegény tanuló van, kinek tel ruhával el kell látni, mint talán egyszer sem a mult években. Kérjük a nemessivű közönség támogatását. Viseltes ruhákat kérjük Bedő Dénes igazgató, egyleti gazdahoz, egyéb adományokat Török Bertalané elnökhöz küldeni.

— **Uj rend a vonatokon.** Az államvasutak igazgatósága új rendet léptetett életbe, mely az utasokra és a vonatok gyorsabb menetelésére igen üdvös intézkedés. Ugyanis a felszállásra a vonat első ajtóját szabad használni, a leszállásra pedig a második ajtót. Ezzel megszűnik az utasok összeköze és civakodása is, mert a leszállók nem mennek egymással szembe.

— **A dr. Mauksch szászsebesi orvos,** szemspecialista allitólalagos betegségeről terjesztett hírek nem felelnek meg a valósnak; erről értesített Szászsebesről tudósítók.

— **A gyulafehérvári muzeum államsegélye.** A muzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének javaslatára a vallás-és közoktatásügyi miniszter a gyulafehérvári muzeumnak az 1910. évben a következő államsegélyeket utalta ki: a muzeumi épület bővítésére adott 8000 K. VII. részlete fejeben 1000 K.-t; a régiségtarra és apulumi asatásokra 300 K.-t; a könyvtarra 300 K.-t; a természetrajzi gyűjtemény javára 100 K.-t. Ezenkívül a felügyelőség rendkívüli javadalmazásából a muzeumi épület bejárata előtt levő köemlekek és régiségek védelmére építendő üveges csarnok felállítására 1000 K. rendkívüli segélyt is juttatott. Ezen adatok is igazolják, hogy a gyulafehérvári muzeumot szakszerű tulajományos fejlődéséert a felügyelőség kiváló figyelmében és támogatásában részesíti.

— **Jótekonyság.** A szegény tanulókat segélyező kör halas köszönetét fejezi ki Lingner György szövőgyáros urnak, ki a karácsony ünnepi felruházás czéljaira 46 korona értékű szövetet ajándékozott helybeli gyarának különböző jó ruhászöveiteiből.

— **Egyházi rovat.** A ref. egyház híveivel tudatom, hogy az egyházi rovat és közalapi (domesztika) tartozások 1911. évre szóló kivetési lajstroma f. hó 21-től deczember 6-ig közszemlére ki lesz tevé a várbeli tanácssteremben, a hol az tiszteletes Malnási Lajos ur közbenjöttével bármikor megtekinthető, és a kivetés elleni felszólalás ugyanott megtehető. Nagyenyed, 1910. nov. 23. Tóth Miklós főgondnok.

— **Nyilvános köszönet.** A Prot. Nőegyesület f. hó 20-diki műsoros összejöve-

De nem sokára külön tanszeket nyert ez a tárgy, mert a fejedelem 1629-ben meghívta Németországból Bisterfeld Henriket, a kituno tudost, hogy fizikát és görög nyelvet tanítson. Ha idegen származásat nem tekintjük, mindenesetre őt kell tartanunk az első magyar kísérletező fizikusnak.

Simándiról, mint Hankó fia, azt tartotta a szóbeszéd és később a hagyomány, hogy „mágus-könyvet” szobájában lánczra kötve tartja, az ördöggel czimboral. Szóul-szóra ugyanez volt a gyulafehérváriak véleménye Bisterfeldről. Azt is mondták, hogy halála után az ördögök szettepték. Ugyanilyen elemeket a Hatvani-legendákban és a Faustmondákban is találunk. De azért nem kell okvetetlenül föltennünk, hogy ezek a mondák mind közös eredetűek. Valószínű, hogy csak a létrehozó okok voltak azonosak. Azon kor egyházi világnézetéből öuként folyt az a misztikus magyarázat, amelynek lényege nem lehetett más, mint az ördöggel való czimborálás föltevése. A hagyomány tehát azt bizonyítja, hogy Bisterfeld is kísérletező fizikus volt. Ennek a hagyománynak pedig kézzel fogható bizonyítéka is van, vagy legalább is volt. Bisterfeld kísérletező eszközei ugyan nem maradtak meg. Ezek valószínűleg az 1658-adiki tatar-dulásban veszték el, a mely után a kollegiumot Apaffy Mihály fejedelem Enyedre telepítette át. De megmaradt a legenda másik tárgyi tényezője, a lánczos könyv. Ez a könyv ma is meglevő egykoru leltar szerint a Raritasok Gyűjteményében volt Benkő professzor őrzete alatt és csak a szabadságharcz idejében pusztulhatott el.

Hogy a lánczos könyv, vagy mágus-könyv

Ién önkényes adományokból begyűlt 48 kor. 38 fillér. Fogadják a szíves adakozók egyesületünk hálás köszönetét. Zayzon János pénztáros, Dóczy Ferencz ellenőr.

— **Lómészárszék Nagyszébenben.** A husinség, mely csak a nagy városok szégyenebb lakosságát kényszerítette eddig a lóhus evésre, már nálunk is, a marhatenyésztésünkről híres Erdélyben is érezteti hatásait. A nagyszébeni tanács a múlt napokban egy ottani kérelmezőnek iparengedélyt adott lóhus kimerésére és lóhúsól készült hentesárak gyártására és eladására.

— **Templomépítés részvénytársasági alapon.** Szokatlan kérelemmel fordult Lupu-tean Vazul magyarországi görög-keleti lelkész a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. A lelkész mozgalmat indított, hogy Magyarországon a jelenlegi görög-keleti templom helyett új templomot építsenek. Tekintve pedig azt, hogy az egyháznak nincs vagyona, a könyvtáradománygyűjtés pedig nem vezet eredményre, a lelkész részvénytársaságot akar létesíteni a templom építésére 40.000 korona alapítókevel. A minisztertől a napokban érkezett le a kérvény a megyei alispánhoz, kítől felvilágosítást kér a szokatlan kérés felől.

— **Kolerás hadtest.** Konstantinápolyban a második hadtestben ijeszten terjed a kolera. A legutóbbi huszonnégy órában nem kevesebb, mint háromszáz új megbetegedés történt, melyből száznyolcvanhat halálosan végződött.

— **Gyilkosság.** A brassói szász egyházi paplak udvarán borzalmas gyilkosság történt. Az egyház öreg szolgáját Stoff Pétert összevonsolt fejével találták meg lakásán. Egy Balogh György nevű cipészt tartóztattak le gyilkosság gyanúja alatt.

— **Gyemant a kavicsok közt.** Az amerikai Illinoisban (Illinois) Stoffa József orosházi illetőségű munkásnak különösen kedvezett a szerencse. Múlt hónap 23-án kavicsok megmunkálása közben nagy gyemantot bukkanat. Elment vele egy ekszerészhez, aki a dragakövet 4—5000 dollárra (20—25.000 koronára) becsülte. Stoff csakugyan 20.000 koronáért adta el a gyemantot, s ezzel a pénzzel Európába utazott.

— **Három gyermek tűzhalála.** Vulkanban kigyuladt Patyes György napszámos háza, amelyben a dolgozni ment szülők három kis gyermeküket bezárták. A gyermekek teljesen porrá égtek. Valószínű gyufával játszadoztak.

— **Erdélyi Pénzügy.** Új lap indul meg „Erdélyi Pénzügy” címmel december 1-ével Maros-Vasárhelyen, Miklós Armand f. keresk. isk. tanár szerkesztésében és kiváló szakemberek támogatásával. A lap célja a közgazdasági, pénz-, biztosítási és kereskedelemügyi kérdéseknek szakszerű tárgyalási és az erdélyi lokális szempontokból való megvilágítása. A lap egyúttal az erdélyrészi magánújságírók hivatalos közlönye is lesz s az ő érdekeit véli szolgálni, hogy úgy az állások betöltésére, valamint az állások keresésére irányuló hirdetményeket ingyen teszi közzé. Szerkesztőség és kiadóhivatal Maros-Vasárhelyen, Verbóczy u. 4. szám. A lap előfizetési ára negyedévenként 3 korona. Megjelenik kéthetenként.

— **Az állami vaskó-termelés fokozása.** A pénzügyminiszter a gyalári és rozsnói állami bányák nagyarányú kifejlesztését tervezi. Az állami gyárak üzemeknek nyersvas szükségletét ugyanis saját termelések részben a nagy olvasztók elégtelensége, főleg azonban a vaskó-termelésnek ki-

nem elegendő volta miatt teljesen fedezni nem képes s jelentéktelen mennyiségű nyersvas vásárlására szorulnak, melyet minthogy a többi hazai vasmű sem rendelkezik megfelelő nyersvas feleslegekkel, túlyomólag drága pénzen külföldről kell hozatniok. E baj, mely okát abban leli, hogy a múltban a bányák berendezése nem haladt párhuzamosan a fejtséssel s különösen a kalműveletek apadására nem pótoltaott egyenlő termelőképeségű belműveletekkel, csak fokozatosan orvosolható. A fennálló hiány megszüntetése érdekében egyelőre a hunyad- és gömörmegeyi vasércbányákba az 1911—1913. években a pénzügyi kormány 1 millió koronát szándékozik befektetni, mely összegből az 1911 évben 220.000 K, az 1912 évben 400.000 K, az 1913 évben 480.000 K kerül felhasználásra.

— **Nagy főnyeremény híre izgatta föl az embereket.** Horváth Jánosék főnyereményt esínáltak s hogy jutottak hozzá, az asszonyka díszkedve emlegette, hogy balkezevel választotta a sorsjegyet, azért nyert. Ez merő babona; mindenki tudja, hogy egy a jobb, mint a balkez használata tökéletesen azonos és nincs semmi bizonytalansággal egybekötve. A Kis Pajtás legutóbbi száma is kiöktetja kis olvasóit, hogy csak a megszokás és semmi egyéb, hogy mi mindent jobbkezünkkel teszünk. Igaz is, hiszen vannak balkezesek is, kik a jobb kéz helyét, mindig a balkezet használják. Próbálja meg bárki, használja a bal kezét általában úgy, mint a jobb kezét, úgy hamarosan rájön, hogy jobb és balkez ugyanaz. Különben a Kis Pajtás ezen száma is bőséges és érdekes olvasni való hoz sok-sok képpel takarítva. Való igaz, hogy ebből a gyermeklapból nagyon sokat tanulhatnak a kis pajtások. Tessék csak megrendelni, előfizetni, meg fog győződnie, hogy a legjobb gyermeklap. Félévre 3 korona. Elősz évre 6 korona. Cím: „Kis Pajtás” Budapest, VII. ker., Thököly-ut 16 szám. Ahonnan az érdeklődőknek (iskoláknak több példányba is) mutatványszámot kézzel küldenek.

— **A sétáló torony.** Nemesak mulattatja a gyermekeket mesével, történettel, verssel, tréfával Sebők Zsigmond és Benedek Elek képek gyermeklapja, a Jó Pajtás. hanem tanulságot is szolgál nekik az ismeretek minden köréből, különösen a gyakorlati életben legszükségesebb természetudományokból. Így például legújabb számában érdekes meseformában el van mondva, hogy találják el helyükből a nagy épületeket. Ugyanez a szám közli még Abrányi Emil versét, Mesemondó bácsi meséjét a sipoeskáról, Dörnyöz Dömötör kalandjait a fogorvosnál Sebők Zsigmondtól, Peske Géza szép képét, Elek nagyapó kis meséjét, Lampérth Giza vidám történetét, Zsiga bácsi tarka tréfáját, Benedek Elek regényét, a Kis Krónika ro. atban képeket a legutóbbi napok eseményeiről, a rejtvényeket, szerkesztői üzeneteket stb. A Jó Pajtás előfizetési árai: egész évre 10 K, félévre 5 K, negyedévre 2 K 50 f. Előfizetési pénzek IV., Egyetem-utca 4. szám alá küldendők.

— **A háloszobák réme.** a poloskák kiirtása eddig a lehetetlen dolgok köze tartozott. Mióta azonban a Löcherer Cimexinnel történtek próbák, beigazolódott, hogy a Cimexin nemesak az élő poloskát pusztítja el nyomban, de a Cimexin hatása folytan a pétek rögtön kiszáradnak és többé ki nem kelnek. A Cimexin mindenütt használható, szövetet, butort, falat, vagy festést nem piszkít; nyomot, vagy foltot nem hagy. Kapható: U. Kovacs Jozsef örökösai gyógyszer-tárában Nagyenyeden és a készítőnél: Löcherer gyógyszerésznél, Bártfán.

Télálló évelő növények.

Kertészek és kertbarátok részére az évelő növények sokkal nagyobb becsületet bírnak, mint az egyévi virágok; először mert több, nehezebb évi eltartanak, másodsor mert a pompás regibb fajok a közelmúltban gyönyörű új tenyésztésekkel szaporítottak úgy annyira, hogy egyévi virágunk egész sorozata a virágzó évelők pompájával és szépségével nem is mérközhetik. Pázsitos helyeken magánállólak, facsoportozatok előtt, s sziklacsoportok beültetésére alkalmaztatnak a legörömelebb. Kec-es, gyakran hosszuszárú virágaik nyáron és ősszel egy virágzegeny tavaszban, természetes csokrok vagy moderu virágmunkák készítésére nélkülözhetetlenek. Minden kertkedvelőnek ajánlanok, hogy kert-

jének egy részét „évelők kertcskéjévé” alakítsa át, amely részére állandó öröm forrásává leend.

Az évelők dudvanemű, néha felig fasult száru növényei a szabad földnek, éveken át tartós élettartammal, melynek föld fölötti szerves része a virágzás vagy magérelés befejezte után, avagy a fagyok következtében tönkre megy, de a földszin alatt levő részek mint gyökér stb. tovább elnek s a tél folyama alatt csak nyugosznak, hogy tavasszal újból még erőteljesebben hajtsanak s lehetőleg bujább levelzetet, szebb hajtásokat és pompásabb virágokat hozzanak, mint az elmúlt évben. Nagy ellentálló képességgel bírnak a hideg iraut s egész énjük annyira megkeményült, hogy az időjárás viszontagságai bennünk kárt nem okozhatnak s minden tavasszal szívesen s erőteljesen újból kihajtanak. Annyira szívósak, hogy valami különleges ápolást alig igényelnek, mindenütt, minden talajban s bármely fekvésben jól díszlenek, de mikor jó talajba kerülnek, a gondolható leghalásabbak; ep úgy igen halásak, ha a tisztántartás és ápolás fáradságát nem kíméljük ezt nagyobb s megsokszorozott, időközökben megjelenő pompás virágaikkal halálják meg. Számos az évelők közt azok száma, melyek már feltűnő alak, levelzetük szépsége, valamint virágaik különleges alkatánál fogva kertjeink csinosítására használhatók, de kiválólag kitűnnek az alább ismertetett fajták, melyek minden kert díszére válnak.

Az évelő növények alkalmazhatósága a kertben rendkívül sokoldalú. Virágagyakon csoportokban részben mint egyedül álló, részben keskeny ágyakon vagy más virágokkal egyetesen, az alacsony növényeket szegélyzetnek s minden elgondolható módor, tarka össze-visszaságban. Ligetekben, parkokban, cserje- vagy lombfacsoportok szélső sorai előtt vagy azok között, esetleg szeleken újabb időkből gyakran lesznek alkalmazva s pompás záruakat képeznek.

Igen kedves olvasóinkkal a következőkben ismertetünk egy kisebb, de értékes gyűjteményt a legjobb télálló évelő növényekből, melyek leírását Mühle Arpad temesvári kertészeti telepének pompás főirjegyzékéből vettük. A nevezett czeg az évelő növények tenyésztésével kiterjedt mértékben foglalkozik és csak olyan fajtákat forgalmaz, melyek forró nyári hőségünket és legkeményebb téli hidegünket karvállás nélkül kibírják.

Aquilegia. Czámoly. Igen csinos lomboztatuk de leginkább színeik sokfelesége és változatossága, valamint virágaik különös formája, miatta a czámoly előszeretettel kultiváltatik minden kertben.

Aster perenne. A télálló, későnyíló szimpla apróvirágú aszter, amely terebélyes bokrokká fejlődik, ősszel ezer meg ezer virágokkal el van árasztva. Ketségtelenül a legszebb, legcsinosabb és legértékesebb évelő növények egyike.

Convallaria. Májusi gyöngyvirág. Aranyékes lombfacsoportok alá vagy elé ültetve, legkedvesebb tavaszi virágaink egyike.

Coreopsis. Arany-sárga sugárvirág elpusztíthatatlan virágzó képességgel és bőséggel. Delphinium perenne. A télálló többéves szarkaláb-fjnak az összes kék színárnyalatokban játszó csillogó virág bugáikkal ketségtelenül a legpompásabb évelők közé számítandók. Rendkívül hosszú életűek és egyszerű bugáikat csak többéves korbanban fejtik tökéletes szépségre. Elsőrangú, kiváló dísznövény.

Dianthus plumaris. A tollasszegfü, alacsony növese következtében szegélyezésre nagszeruen használható, idővel egész tömött gyepet alkot, amely virágokkal tökéletesen el van árasztva.

Gaillardia perenne. A gaillardia virágai igen nagyok, ragyogó sárga és vörös színűek. Egész nyáron át virágznak és igénytelen-ségük határtalan.

Helianthus. Évelő napraforgó vagy tányérróza változatok. Erős magas növényekké fejlődnek, előültetvénynek alkalmazva nagszerű hatást keltenek. Virágbőségük rendkívül nagy és a növények évről-évre terjedelmesebbek és erősebbek lesznek.

Hemerocallis. A naphilom. Ezen növények igen kemények és lehetőleg izolált elrende-

zessel pázsitterek díszítésére előnyösen használhatók. Egyenként ültetve érvényre jut teljes festői szépségük. Nagy sárga vagy narancssárga virágaik a liliumokéhoz teljesen hasonlítanak.

Leucanthemum. Oriás margarita. A *leucanthemum* általában kedveltek, miután nagy, margaritakra emlékeztető virágai kora tavasszal csoportokban kitűnő hatást keltenek. A növény idővel igen szélesre terjeszkedik és egész területeket befed.

Lychnis fulgens. Mécsvirág vagy egő szeretem. Félmagas növény evelő növény törzshenyvörös virágokkal, amelyek igen hatásosan emelkednek ki a többi növényekből.

Myosotis palustris. A mocsári nefelejts. Árnyékos, nedves helyeken igen jól alkalmazható s ott bajos, igen nagy egkek virágaival évekig tartó díszet képez.

Phlox perenne. A nagyvirágú lángrózsák sokféle színű változata meggyerő szépségük folytán a modern díszkertészetben nélkülözhetetlenek; messzire ragyogó lángrózsákkal nagyszerű, festői szép képet varázsolnak elő. Minél több ideig maradnak a növények egy és ugyanazon helyen, annál nagyobb lesz virágzóképeségük.

Papaver orientale. Az óriás virágú keleti mák májusban hoz ragyogó vörös roppant nagy virágokat, melyek nagyszerű hatást keltenek. Egyetlen egy más virágfajta sem tud a keleti mák virágaihoz hasonló rikkó vörösszínűtöket előhozni. A növény, kipszít-

hatatlan, miután gyökerei újból s újból kihajtanak.

Rudbeckia. A Rudbeckiák az egyes változatok szerint alacsony, félmagas, vagy magas növények, egész nyáron át virágznak szép sárga vagy aransárga virágokkal.

Yucca filamentosa. A palmalilium gyönyörű növény nagy hatású nemcsak virágzása idejében, hanem az egész esztendőn át; mert eltekintve szép levéldiszeről, amely az egész esztendőn át zölden marad, sajátos alakja igen kellemes változatosságot hoz a kertben rendszerint tenyésztett növények közé. Vázak, teraszok, oszlopok beültetésére kiválóképek alkalmas.

Tritoma Uvaria. A tritoma sárga és vöröszínű, faklyakhoz hasonló gyönyörű virágokat hoz. A legszebb és leghatásosabb közülük egyike.

Paeonia. Pünkösdi rózsza, vagy bazsál. Mindenütt szívesen látott rendkívül hatásos növény. Virágainak színe és formája végtelenül változatos, sokszor elbűvölő színeik tündöklése és alakjuk eleganciája.

Iris germanica és igen sok alfaja ma már összehasonlíthatatlanul szép változatokban találhatók. Az iris, közneven kardlilium, ezen változatai inkább orchideákhoz hasonlítanak mint liliumokhoz, formái rendkívül kecsesek színjátékuk csodaszép árnyalatokban ragyog. Mindenütt nőnek a legkisebb gondozás nélkül is és ma virágkerjünk legértékesebb és leghálásabb növényei közé számíthatók.

Az összes évelőfeleknek az a tulajdonságuk, hogy sok évig kivánnak egy és ugyanazon helyen zavartalanul megmaradni; ott érik magukat a legjobban, ahol jól begyökeresedtek és évekig nicsenek kitéve átültetésnek. Az évelő ültetvényeket tartjuk gaztól mindig tisztán, nemkülönbén tisztítsuk meg a növényeket is elszáradt levelektől és elvirágozott virágzáraktól; ezáltal a növények friss és egészséges külsőt nyernek.

1045—1910. v. hto. szám.

Árverési hirdetmény.

Alulírott bírósági végrehajtó az 1881. évi LX. t. cz. 102. §-a értelmében ezennel közhírré teszi, hogy a nagyenyedi kir. járásbírósnak 1910. évi Sp. 619. §-sz. végzése következtében dr. Szász Pál ügyvéd által képviselt Bogdan Vurtolomej javára 20 kor. s jár. erejéig 1910. évi szeptember hó 16-án fogantatott kölcsöntörvény végrehajtás utján lefoglalt és 700 koronára becsült következő ingóságok, u. m.: 2 tótok, 2 ókor nyílvános árverésen eladtnak.

Mely árverésnek a nagyenyedi kir. járásbírósig 1910. évi V. 615. §-sz. végzése folytán 20 korona tőkekövetés, ennek 2% kamatai, 1% vándorj és eddig összesen bíróság már megállapított költségek erejéig, Igenpatakán az Előjáróság házában leendő megtartására 1910. évi december hó 5-dik napjának délutáni 10 óráig határidőül kituzetik és ahhoz a venni szándékozóknak ezenel oly megjegyzéssel hivatnak meg, hogy az érintett ingóságok az 1881. évi LX. t. cz. 107. és 108. §-ai értelmében készpénzfizetés mellett, a legelőbb ígérőnek, szükség esetén a becsült árul is el fognak adatni.

Amennyiben az előírt ingóságokat máskor is le és felülfoglaltatják és azokra kielégítési jogot nyertek volna, ezen árverés az 1881. évi LX. t. cz. 129. §-sz. értelmében ezek javára is elrendelhetik.

Kelt Nagyenyeden, 1910. évi november hó 2-én.

Gajzágó Simon,
kir. bír. végrehajtó

281 1—1

	
Nagyenyedi Kisegítő Takarékpénztár r. t.	
Részvénytőke 400.000 kor. Tartalékalap 210.000 kor.	
Előnyös kölcsönt ad betáblazásra, megfelelő kezességre, értékpapírokra, sorsjegyekre, jóhitelű pénzüintézetek részvényeire.	Vásárol és elad értékpapírokat.
Letétbe elfogad értékpapírokat, sorsjegyeket, értékeket kevés örzési díj mellett.	Üzletfeleink részére telefon bevezetve 14. szám alatt.
Idégen kölcsönöket a legelőnyösebben konvertál.	
Váltókat az összeg hágyasága szerint legelőnyösebb feltételek mellett számítol le.	
Állandó betétet a legkedvezőbb kamattal mellett fogad el.	
Nyitva áll hétköznap d. e. 9—12-ig, d. u. 3—4-ig.	

forduljon minden érdeklődő,
ki sulyt fektet elsőrendű fajtszta anyagra

NAGYENYED= re

Alsófehér m.

Gyümölcsfacsemeték
 sétányfák, díszeserjek, lülevelűek, kerítésnövények, boggyógyümölcsűek stb.

Szőlőoltványok.
 elsőrendű áru
 európai és amerikai sima és gyökeres vesszők.
 (Oktató diszárjegyzék kívánatra ingyen)

FISCHER és Tarsai
 faiskolák és szőlőoltványtelepek.

85 1—

BUTOR-RAKTÁR

KUNSCH ANTAL
 épület- és butorasztalos
NAGYENYED, Rózsa-utca,
 a vármegyeházzal szemben.

Elvállal mindennemű épületmunkákat. Készít es raktáron tart nagy választékban saját műhelyében készült teljes lakásberendezéseket minden stílusban a leggyökeresebből a legfinomabb kivitelben, saját tervei vagy adott tervek szerint. A műhelyében készült munkákért a legmészebbmennyi jótállást vállalja. Nagy választék vas- és rezbutorokban, ugyszintén mindennemű kárpitozott butorokban.

194 24—25

Friss töltésű bor- és gyógy-vizekből következő választékot nyújtja

WINKLER JÁNOS kereskedése Nagyenyeden:

Baross, Bodoki „Matild”, Bodoki „Salus”, Borszéki, Előpataki, Málnási borviz, Málnási „Mária”, Margit, Parádi arzén, Répáti, Salvator, Siculia és Szojtkai hazai források, továbbá: Carlsbadi, Giesshübl, Gleichenbergi, Levico, Marienbadi Roncegno és Selters külföldi és végül: Ferencz József, Horgony és Igmándi keserűvizek.

47—1

Nyomatott a Nagyenyedi Könyvnyomda és Papírárugyár Részvénytársaság könyvnyomtatásai Nagyenyeden.